

UDK 373.5(497.4)"1991/2021"
1.05 Poljudni članek
Prejeto: 5. 7. 2021

Mag. Franc Rozman

nekdanji dolgoletni ravnatelj
Gimnazije Kranj

Pogled na razvoj slovenske gimnazije v obdobju samostojne Slovenije

A look at the development of the Slovenian gymnasium during the period of independent Slovenia

Srečo imam, da sem povezan s šolstvom v zelo zanimivem obdobju razvoja šolstva na slovenskih tleh. V gimnazijo sem se vpisal v letu 1980, na začetku usmerjenega izobraževanja. Z očmi srednješolca sem zelo naklonjeno gledal na usmerjeno izobraževanje. Osnovno, temeljno znanje in prehodnost med smermi mi nista bila najbolj jasna, navdušen sem pa bil, da bomo imeli naravoslovno smer in bom končno delal lahko samo matematiko in fiziko. Ni bilo čisto tako, pa vseeno. V času mojega šolanja se je naša gimnazija preimenovala v SŠPRN-MU Kranj (Srednja šola pedagoške, računalniške in naravoslovno-matematične usmeritve).

Kot študent sem se vrnil že leta 1987 in vodil tekmovalni krožek, leta 1989 sem se zaposlil na Gimnaziji Kranj kot učitelj matematike. Čeprav je bila šola takrat še SŠPRNMU, se je moj predhodnik mag. Valentin Pivk odločil, da pri obnovi fasade na pročelje zopet zapiše *GIMNAZIJA* (prav takole je zapis postavil med dve piki). Na šoli smo torej imeli tri programe. Naravoslovni program je bil najbližje prenovljenemu gimnazijskemu programu, v katerega se je prva generacija vpisala leta 1991. Računalniški program je dal odlično matematično znanje bodočim računalničarjem. Pedagoški program je ponujal tudi pedagogiko. Imeli smo razvejano mladinsko raziskovalno dejavnost.

Zakaj pišem o tem, če naj bi pisal o razvoju gimnazijskega programa v času samostojne Slovenije? Zato, ker primerjava treh programov s programom gimnazije dobro osvetli slabosti in prednosti posameznega programa. In opozarja na zamujene priložnosti.

Naravoslovni program je bil najbolj gimnazijski program. Omogočal je široko izobrazbo. Nanj so se vpisovali najsposobnejši in najambicioznejši osnovnošolci. Temu primerni so bili tudi rezultati. Imel pa je slabost. Veliko dijakov tega programa ni šlo študirat naravoslovja, tega so se *najedli* v srednji šoli. To dejstvo

sem kot ravnatelj upošteval pri oblikovanju izvedbenega predmetnika naše šole. Računalniški program ni ponujal široke splošne izobrazbe, je pa omogočil pridobitev odlične podlage za tehnično-naravoslovni študij in računalništvo. Večina slovenskih uspešnih programerjev iz tistega obdobja je delala to smer. Splošni gimnazijski program v naboru obveznih predmetov po novem sploh ni imel računalništva. Do določene mere računalništvo nadomešča informatika, vendar to ni primerljivo. Gimnazijski program je tudi popolnoma *pozabil* na pedagogiko. Fakultete, ki sicer na visokem strokovnem nivoju usposablajo bodoče učitelje, so v dobršni meri zanemarile, da gimnazijci v srednji šoli nimajo pedagogike.

Nov gimnazijski program so vpeljali, ker usmerjeno izobraževanje ni ponujalo oziroma je za premajhen del populacije ponujalo dejansko pripravljavnico za univerzo. Ogromno smeri je sicer omogočalo študij, vendar dijaki niso bili ustrezno usposobljeni zanj. Zdi se mi, da je na nov gimnazijski program v precejšnji meri vplivala tudi mednarodna matura, ki se je v tistih časih uveljavljala v Sloveniji. Dijaki se morajo konec drugega letnika opredeliti za izbirne maturitetne predmete in na nekaterih gimnazijah imajo fond nerazporejenih ur namenjen pripravam na maturo že v tretjem letniku. Gimnazijski program so snovalci zelo osiromašili, ker vanj niso ustrezno umestili raziskovalnih nalog. Ob koncu usmerjenega izobraževanja so se s pomočjo Slovenske znanstvene fundacije že začeli načrtno iskati mladi raziskovalci v srednji šoli, ki so bili potem potencialni mladi raziskovalci na fakultetah.

Program mednarodne mature raziskovanju, samostojnemu delu in skupnim projektom posveča veliko pozornosti, saj dijak pri vsakem predmetu izdelava samostojno seminarsko nalogo in na koncu še maturitetno nalogo kot obvezno enoto mature. Z novim gimnazijskim programom je bila uvedena tudi eksterna matura. Kljub možnim zlorabam je eksterna matura prinesla v gimnazijski prostor veliko dobrega. Najboljše od vsega je, da je maturante in učitelje postavila na isti breg. Vemo, da je sodelovanje med dijakom in učiteljem najboljša strategija za uspešno šolanje, sedaj nas je na to opominjala še matura.

V drugem delu se bom lotil razvoja gimnazijskega šolstva skozi oči ravnatelja. Kot učitelj in izdelovalec urnika sem v precejšnji meri vplival na izvedbeni predmetnik Gimnazije Kranj. Ravnateljati sem začel leta 1996. Maturo je opravila druga generacija maturantov. Koncept, da se dijaki šele konec tretjega letnika odločajo za maturitetne predmete, se je dobro obnesel. Uspešno opravljena matura je bila rezultat dela učiteljev in dijakov, ne pa cilj gimnazijskega izobraževanja. Že na naši šoli so se pokazali problemi, ker so bili predznanje in interesi dijakov zelo različni. Zagato smo poskušali rešiti tako, da smo uvedli pakete namesto usmeritev. Dijake smo združevali po interesih. Paketi so se na začetku precej razlikovali v izvedbenih predmetnikih. Naš cilj je bil odličen trening možganov, čim bolj prilagojen zmožnostim posameznika. Veliko pozornosti smo posvečali tudi obveznim izbirnim vsebinam. Pri obveznih izbirnih vsebinah so dijaki lahko razvijali veščine, ki niso bile zajete v predmetih gimnazijskega programa, do določene mere smo s pomočjo obveznih izbirnih vsebin vzdrževali tudi raziskovalno dejavnost

mladih. Vključili smo se v ŠKL,¹ pripravili odličен muzikal, vzpostavili glasbeno dejavnost, ki je ob ukinitvi pedagoške smeri zamrla. Slovenski šolski prostor smo zagotovo zaznamovali s koncerti v Cankarjevem domu.

Leta 2004 me je minister dr. Milan Zver povabil v komisijo za prenovu gimnazijskega programa in za prenovu mature. Aktivno je zaživela le komisija za prenovu gimnazijskega programa. Sama gimnazija se je sicer ves čas spreminjala, vendar so bile te spremembe bolj vsebinske kot strukturne. Kot da gimnaziji nismo opazili, kako hitro se spreminja drugo srednje šolstvo. Imeli smo strokovne gimnazije, ogromno novih programov, šolske centre, vse to pa je do določene mere slabilo gimnazijo kot pripravljavnico za univerzo. Osebnost sem si prizadeval, da bi naša komisija naredila predvsem strukturo gimnazijskega programa. Pri tem lahko črpamo iz dobrih tujih praks, struktura pa je na koncu vedno tudi politična odločitev. Na komisiji sem večkrat rekel, češ strukturo prepustite naravoslovcem, humanisti in družboslovcem pa naj imajo glavno besedo pri vsebinah. Prizadeval sem si, da bi sprejeli robne pogoje, kdaj je določen program gimnazijski (s pritikinami, kot humanistična, športna, umetniška, strokovna itd.). Nisem uspel.

Menim, da mora gimnazija v osnovnem predmetniku imeti vse splošnoizobraževalne predmete v vsaj 70-urnem letnem obsegu. Pri vseh predlogih, ki so vsebovali število ur, ki ni bilo deljivo s 35, sem dobival ošpice. Šolsko leto ima 35 tednov pouka in neupoštevanje tega dejstva pripomore k problemom organizacije pouka in nima nobenega vpliva na kvaliteto samega šolanja. Sklepi komisije so bili zopet bolj lepotne narave. Zame je bilo sodelovanje v komisiji zelo koristno za vpeljavo določenih sprememb na šoli. Komisija ni imela kaj dosti besede pri financiranju programa, tako da naše delo ni povezano z uvajanjem glavarine – s financiranjem na dijaka. Kritiki takega financiranja so menili, da bo s tem padla kvaliteta srednjega šolstva, osebno pa menim, da je za srednje šolstvo to najprimernejši način financiranja. Če omiliš zahtevnost na račun večjega vpisa, dijaki dosegajo slabše rezultate pri nadaljevanju kariere (študij ali delo). Financiranje po glavi je tudi šolam in ravnateljem prineslo veliko avtonomije – nove priložnosti smo šolski centri in velike gimnazije bolj ali manj uspešno izkoristili.

Gimnazije s pritikinami naj bi vpisovale, glede na interes učencev, zato imajo v predmetnikih več ur namenjenih predmetom, ki upravičujejo ime gimnazije (ekonomska, tehnična). Na naši šoli imamo pakete. Predlagal sem, da odpravimo vse razlike med paketi. Če zbereš naravoslovce, bodo pri naravoslovju uspešnejši, torej ne potrebujejo večjega števila ur. Edino v jezikovnem paketu smo nerazporejene ure dali tretjemu tujemu jeziku. S poenostavitvijo izvedbene predmetnika smo zmanjšali število skupin in na račun tega uvedli neobvezne izbirne predmete, kot so pedagogika, glasba, podjetništvo in informatika z računalništvom.

¹ Šolska košarkarska liga

Leta 2019 sem zaključil peti mandat ravnateljevanja na Gimnaziji Kranj. Pri pogledu na razvoj šolstva v Sloveniji bom najbrž pristranski, po drugi strani pa ni težko ocenjevati šolstva, saj gre za področje, ki se ga loti vsak, če je naredil vsaj osnovno šolo. Bo pa že vedel, kakšno je šolstvo, saj ga je bil deležen. Za Gimnazijo Kranj naj drugi ocenijo, kako uspešno smo se spopadali z izzivi časa; lahko rečem, da smo uvedli kar precej sprememb. Slovenska šola ni slaba. To kažejo tudi mednarodne primerjave. Ali bi tako kvaliteto lahko vzdrževali z manj viri (človeški, denarni, tehnični ...), bi bili lahko uspešnejši, je drugo vprašanje. S samo strukturo srednjega šolstva smo se vrnili v čase usmerjenega izobraževanja. Imamo ogromno smeri, imamo dve maturi, kršimo Zakon o visokem šolstvu, tako da se vsak srednješolec lahko vpiše na univerzitetni študij, temu primeren je osip. Ampak razmere so, kakršne so. Kljub temu dobra šola lahko odlično opravi svoje poslanstvo, saj še vedno velja: Šola stoji ali pade z učiteljem.